

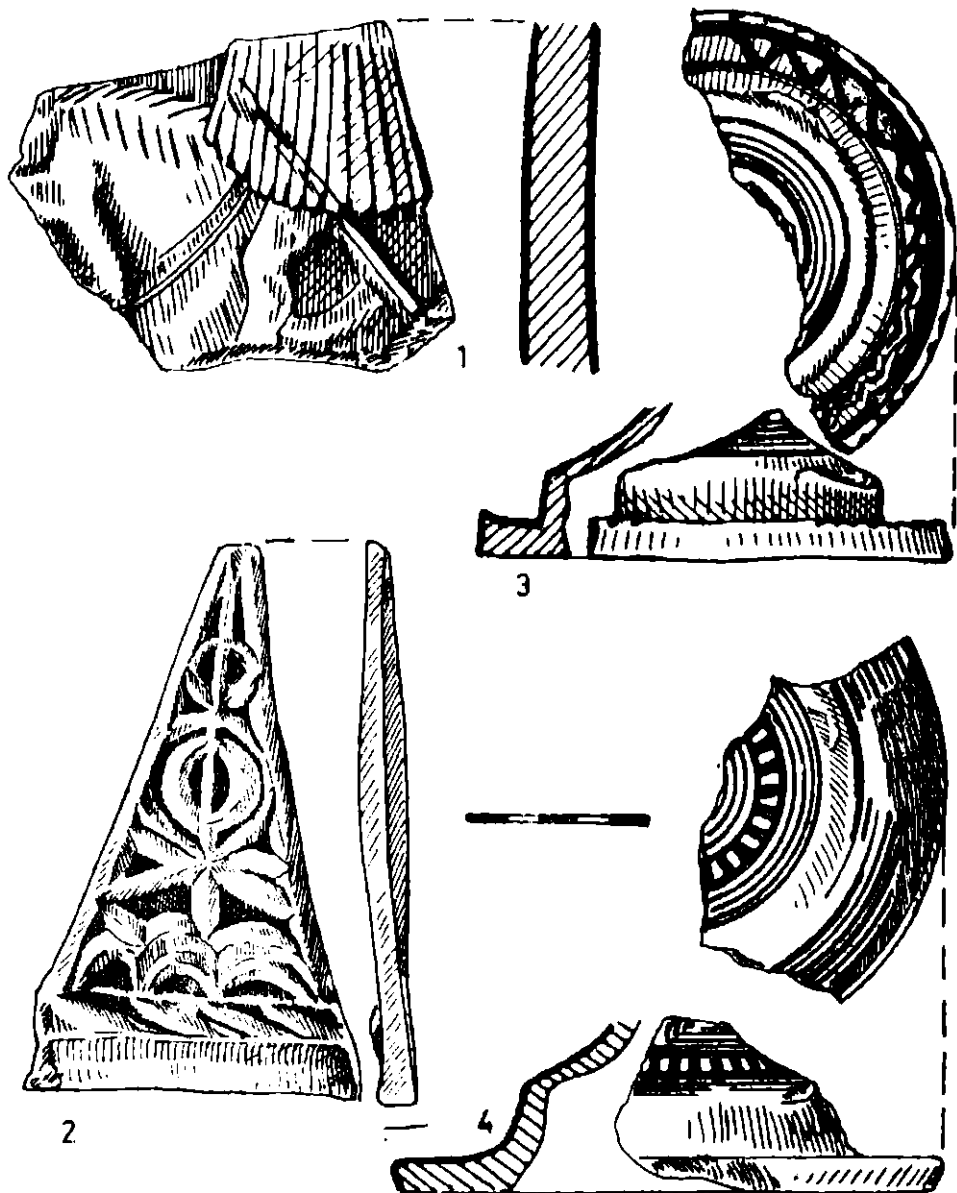
CERCETĂRILE ARHEOLOGICE DE LA CURTEA DE ARGEȘ

de LIA BĂTRÎNA
și ADRIAN BĂTRÎNA

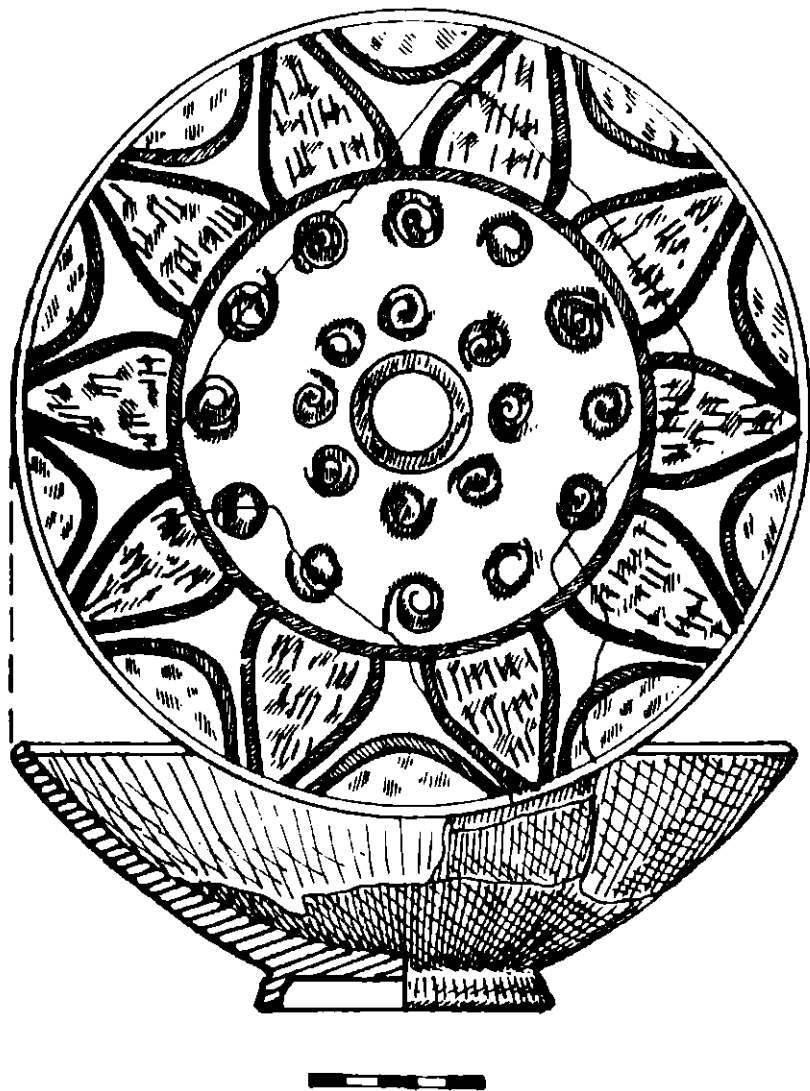
Continuând cercetările arheologice începute în anul 1979 în unele sectoare ale orașului Curtea de Argeș¹, în luna iunie a anului 1980 ne-am orientat investigațiile în alte zone susceptibile de a oferi date cu privire la începuturile orașului medieval.

Prima suprafață investigată se află la vest de dealul Sfîn Nicoară, chiar la poalele acestuia. În cele două secțiuni trasate pe direcția est-vest nu s-au descoperit elemente de cultură materială sau complexe care să justifice amplificarea cercetărilor. Singura amenajare de epocă medievală a fost surprinsă spre extremitatea de est a primei secțiuni și este reprezentată de urmele unui cuptor de plan circular (cu diametrul de 1,05 m), din care se mai păstra "in situ" doar ultima așază din cărămizi de formă pătrată (cu latura de 16-18 cm). În jurul său erau împrăștiate cărămizi fragmentare, de aceeași formă, și o masă de chirpial. Stratul de dezafectare al cuptorului fiind suprapus de un nivel ce conținea fragmente ceramice caracteristice sec. al XVII-lea, încadrarea sa cronologică - în lipsa unor materiale arheologice aflate în relație directă cu nivelul său de funcționare - se poate face mai larg, probabil în sec. XV-XVI. Pe de altă parte, absența în suprafața înconjurătoare a unui nivel compact de viațuire ne îngăduie să apreciem drept scurt intervalul în care a fost utilizat acest cuptor.

A doua zonă cercetată este o terasă înaltă aflată la nord-est de dealul Sfîn Nicoară. Pe marginea terasei ne-a fost semnalată de localnici² existența unor ziduri de piatră care păreau la prima vedere a fi legate de un sistem de fortificație. Observațiile efectuate în cele șase secțiuni ce au fost practicate, dintre care cinci perpendiculare pe traseul zidului, ne-au condus la încheieri ce exclud posibilitatea apartenenței acestuia la un sistem cu rol defensiv din epoca medievală. Zidul a fost dispus pe marginea teraselor, după ce în partea superioară a pantei s-a săpat o treaptă pe care a fost așezată fundația. Aceasta este realizată din piatră de rfu legată cu un mortar friabil, de slabă calitate, și întărită din loc în loc cu tiranți de brad, cu secțiune circulară, dispuși în poziție verticală. Calitatea modestă și grosimea de numai 0,90 m a zidăriei sînt argumente suficiente ce au determinat aprecierile noastre. La acestea se adaugă observația că nivelul de construcție al zidului suprapune, iar fundația taie, o conductă de aducțiune a apei realizată din olane a căror formă și pastă ceramică indică o vechime a sa ce nu poate să depășească sec. al XVIII-lea. În aceste

Pl. I.- Curtea de Argeș, ceramică ornamentală (1, 2),
sfeșnice și capace (3, 4) din sec. al XIV-lea

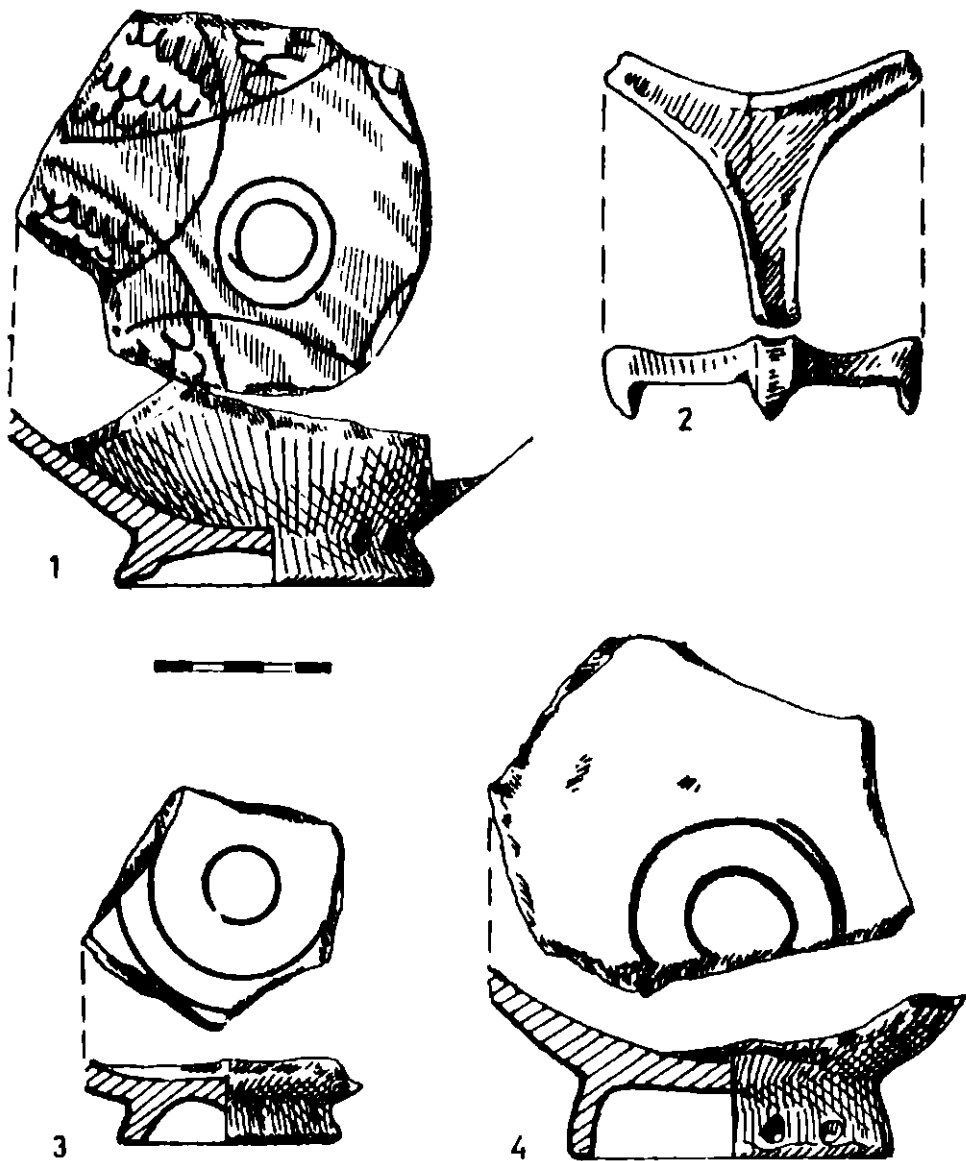
Pl.II.- Curtea de Argeș, taler smălțuit din sec.al XIV-lea

condiții, momentul edificării zidului poate fi plasat cel mai devreme la sfârșitul sec. al XVIII-lea, dacă nu cumva chiar la începutul celui următor, rosturile sale legându-se, fără îndoielă, de inițiativele constructive desfășurate în aceste locuri la începutul epocii moderne.

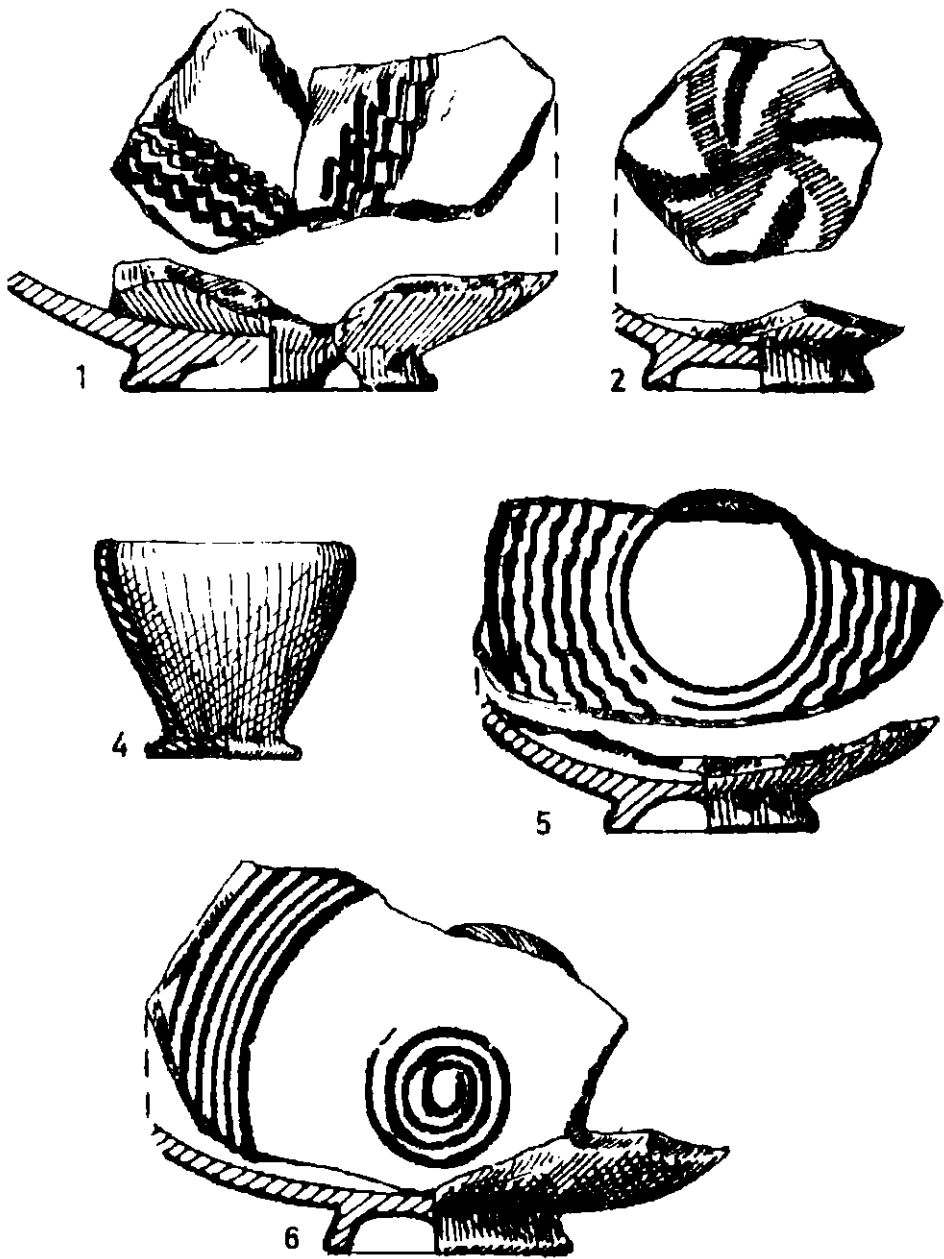
Ultima suprafață investigată este cea din grădina imobilului din str. Mircea cel Mare nr. 1, grădină aflată în vecinătatea și la sud-vest de Curtea Domnească. În cele patru secțiuni executate stratigrafia este unitară, fiind remarcat de fiecare dată nivelul de construcție aparținând zidului de incintă al Curții Domnești, zid edificat în jurul anului 1340³. De pe nivelul de călcare al zidului de incintă, care în unele porțiuni mai păstrează urmele unui pavaj din bolovan de rfu, au fost recoltate numeroase fragmente ceramice și piese întregibile, datate pe baza relațiilor stratigrafice și a caracteristicilor tipologice în intervalul cuprins între sfârșitul sec. al XIV-lea și mijlocul celui următor. La rîndul lor, un mare număr de gropi menajere cu forme neregulate, ca tale nivelurile de viețuire din sec. XIV-XV, au conținut o cantitate însemnată de material ceramic aparținând sec. XVI-XVII. Prezența materialului ceramic în imediata vecinătate a Curții Domnești ne determină să-l atribuim în exclusivitate acestuia, cu atât mai mult cu cât în suprafața cercetată nu se cunosc alte complexe de locuire.

Deși ceramicii din Țara Românească i-au fost consacrate studii de referință⁴, considerăm oportun a ne opri în cele ce urmează asupra unor categorii ceramice ce contribuie la o mai bună cunoaștere a elementelor de cultură materială proprii sec. XIV-XV și XVI-XVII.

Materialul ceramic aparținând sec. XIV-XV este reprezentat în linii mari de formele obișnuite - nesmălțuite sau smălțuite -, motiv pentru care ne vom opri doar asupra acelor piese ce comportă unele precizări. Din rîndul pieselor nesmălțuite ne vom opri în primul rînd asupra acelor care în literatura de specialitate sînt cunoscute sub numele de sfeșnice⁵ sau de capace⁶. Controversa iscată pe marginea rosturilor acestor piese pare a fi generată de formă care, în realitate, poate fi proprie ambelor tipuri (pl. I/3,4). Deosebiri mai evidente se pot remarca totuși în materie de decor, care ni se pare a fi mai elaborat în cazul sfeșnicelor și mai modest în cel al capacelor. Dar în precizarea rosturilor acestor piese trebuie avut în primul rînd în vedere amplasamentul urmelor de ardere secundară. Atunci cînd aceste urme marchează buza obiectului se poate observa că și decorul este mai simplu sau lipsește cu desăvîrșire, iar orificiul (lăcașul) de la partea superioară este foarte strîmt. În acest caz se pare că avem de-a face cu capace. Dimpotrivă, atunci cînd urmele de ardere secundară sînt prezente la partea superioară a piesei, în zona orificiului, ele lipsesc de pe buză, iar fața exterioară beneficiază de un decor bogat și variat, constînd din creștături, șnururi, incizii și benzi trasate cu culoare albă. În plus, orificiul (lăcașul) de la partea superioară este mult mai larg și adeseori smălțuit în nuanțe de verde sau maron. Toate aceste elemente recomandă includerea pieselor respective în categoria sfeș-

Pl. III.- Curtea de Argeș, ceramică smălțuită(1, 3, 4)
și crăiță din sec. al XIV-lea

Pl. IV.- Curtea de Argeş, ceramică smălţuită (1,2,3,5)
şi pahar (4) din sec. al XIV-lea

nicelor pentru lumfnări.

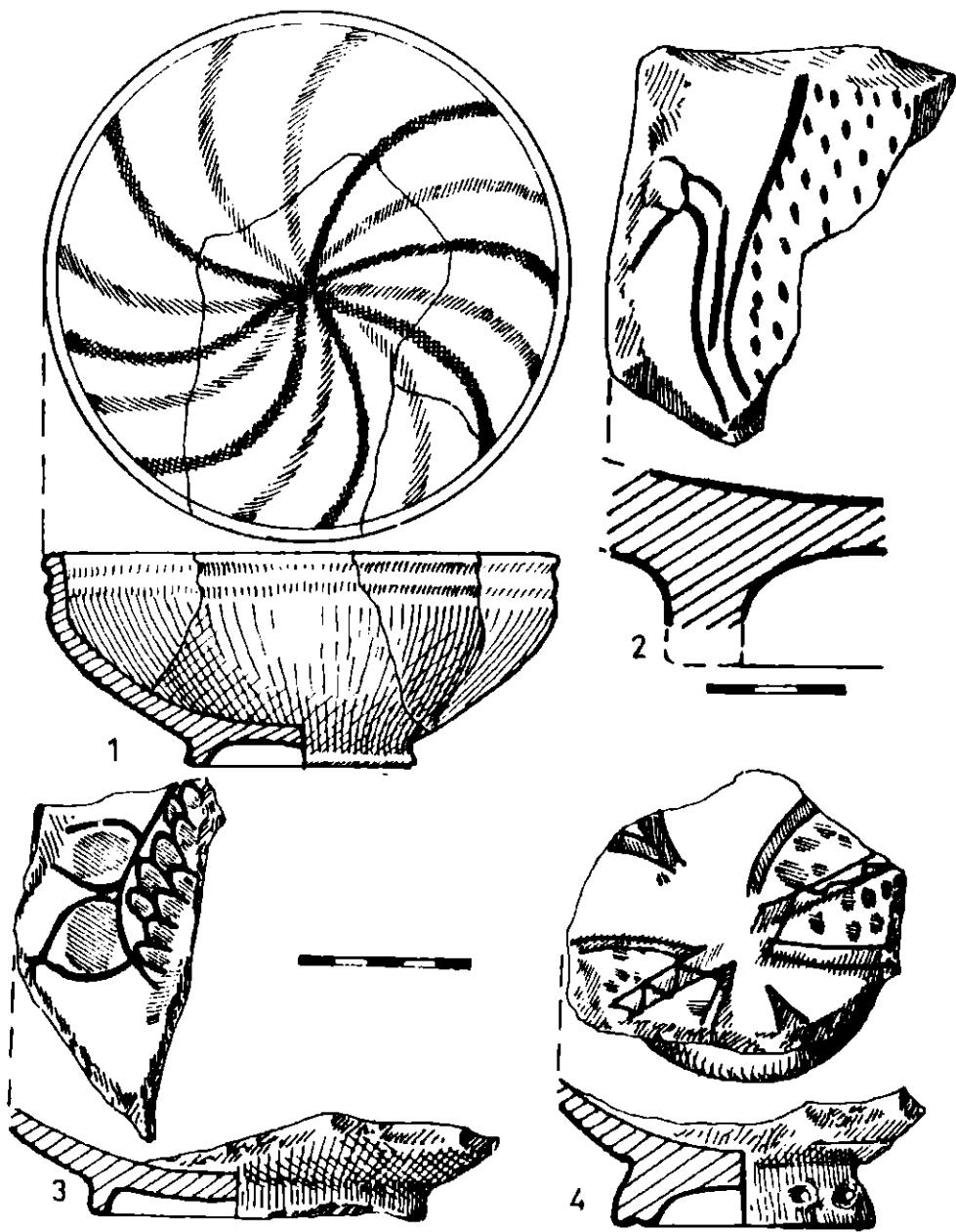
Având în vedere aceste observații concluzia ce se desprinde este cea legată de existența în sec. XIV-XV a unor ateliere ce realizau forme ceramice în linii generale asemănătoare - fapt ce poate să ne inducă în eroare la o analiză sumară -, dar care, în funcție de destinația lor - sfeșnice sau capace -, beneficiau mai mult sau mai puțin de unele elemente funcționale sau de un aparat ornamental.

Alte forme din cadrul ceramicii nesmălțuite ce oferă unele sugestii sînt reprezentate de ulcioarele și paharele de mici dimensiuni. Cele dintîi sînt bogat decorate cu culoare albă și, uneori, cu pete de smalț plasate în zona gurii. În mod invariabil dispun de o toartă, iar de cele mai multe ori gura este circulară. Paharele au o înălțime mică (circa 7 cm), forma tronconică, buza ușor arcuită spre interior și piciorul lățit (pl. IV/4). Ambele, ca urmare a dimensiunilor lor reduse, par a fi fost utilizate în cazul băuturilor cu un grad mai mare de tărie.

Ceramica smălțuită, aparținînd sec. XIV-XV, depășește cu mult din punct de vedere cantitativ categoria celei nesmălțuite.

O primă remarcă se referă la prezența în suprafața cercetată a unui număr considerabil de fragmente de vase argobate și cu decor sgrafitat, dar rămase nesmălțuite, ce nu reprezintă altceva decît rebuturi provenite dintr-un atelier de ceramică aflat fără îndoielă nu departe de locul de descoperire al acestora. Aceluși context îi aparține și un fragment de crălțu (pl. III/2), plesă utilizată în exclusivitate în cuptoarele de ars ceramică smălțuită.

În ceea ce privește formele existente în cadrul ceramicii smălțuite se observă preponderența a două forme: strachina și farfuria, ambele cu picior inelar, cea din urmă prezentînd ca variantă - telerul (pl. II). Decorul sgrafitat este destul de variat, fondul de smalț galben fiind adeseori înviorat prin pete de culoare maron și verde. Motivele ornamentale, în cea mai mare parte de veche tradiție, combină liniile incizate - drepte, oblice, în val sau în zig-zag - cu elementele spiralice, cîrcel și mai apoi cu acele tendințe mai noi și rafinate date de decorul vegetal sau zoomorf⁷. Astfel, nelipsitul medallion central este realizat fie din cercuri concentrice (pl. III/1, 3, 4 și IV/3), fie în spirală (pl. I/5), interiorul pereților beneficiînd de o decorație radială (stelară) (pl. IV/1), dar și de combinații de linii curba întretăiate (pl. V/4) sau ove asociate cu solzi (pl. IV/1) și mici linii incizate (pl. V/4). Se remarcă motivul vârtejului, redat în numeroase variante printr-o alternanță coloristică plină de vigoare (pl. IV/2 și V/1). Un fragment care merită o atenție deosebită este cel ce redă parțial imaginea unui leopard (pl. V/2), identificarea făcîndu-se în acest caz prin analogie cu o plesă asemănătoare provenită din sudul Moldovei⁸. Acesta se integrează în repertoriul ornamental zoomorf-animalier ce pătrunde în spațiul carpato-danubiano-pontic încă din sec. al XI-lea⁹, originea sa fiind legată de Orientul islamic, de unde se răspîndește apoi în

Pl. V.- Curtea de Argeș, ceramică smălțuită din sec. al XIV-lea

Oriental bizantinizat al Asiei Mici și al bazinului Mării Negre¹⁰.

Tot ca un element de decor poate fi considerat și festonul ce împodobește marginea unor vase de tipul străchinilor sau al farfuriilor cu buza lată, trasă spre exterior.

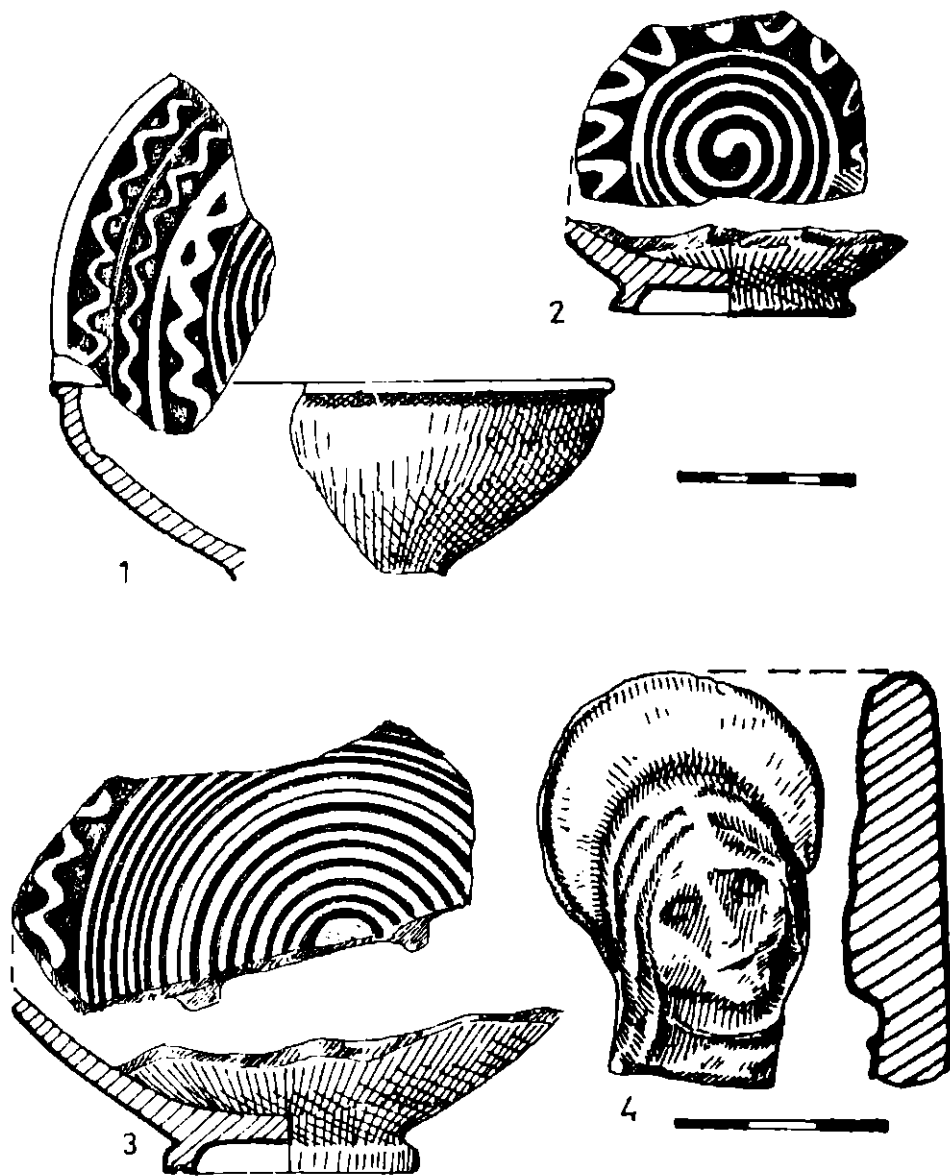
Un detaliu interesant este reprezentat de cele două orificii ce perforază piciorul inelar al străchinilor și farfuriilor (pl. III/1, 4; IV/1, 2, 3, 5; V/4), dovadă incontestabilă a rolului decorativ îndeplinit de o bună parte din aceste piese. Beneficiem astfel de o confirmare a vechimii procedurii decorării interioarelor cu vase smălțuite, procedeu îndeplinit până târziu în multe din zonele țării noastre.

Legate de decoratiunea și totodată de arhitectura interioarelor sînt și discurile și plăcile patrulate sau triunghiulare smălțuite sau nesmălțuite, aparținînd unor sobe¹¹. Discurile sînt realizate la roată rapidă, au marginile drepte și împodobite prin nervuri circulare mai mult sau mai puțin proeminente, dispuse concentric. În centru apare un buton central (pl. VII/5, 6). În numeroase cazuri nervurile circulare sînt prevăzute ca creștături (pl. VII/2) ce sporesc calitățile estetice ale pieselor. Plăcile patrulate sau triunghiulare, în bună măsură smălțuite, dispun de un decor variat: vegetal-geometric sau figurativ. Din rîndul celor figurative se remarcă cele ce redau imaginea unui călăreț înveșmîntat cu o tunică, după moda sec. XIV-XV (pl. I/1) sau cele cu reprezentări din iconografia creștină, precum acel cap de Madonă, modelat cu o deosebită măiestrie (pl. VI/4). De la coronamentul sobelor provin plesile triunghiulare, cu decor vegetal-geometric (pl. I/2).

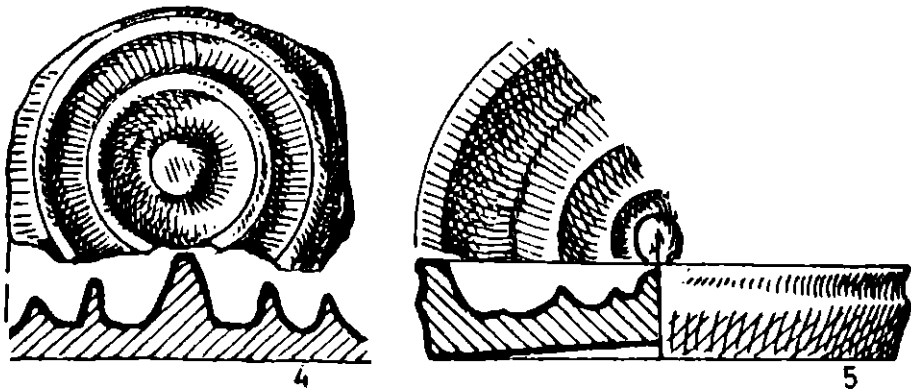
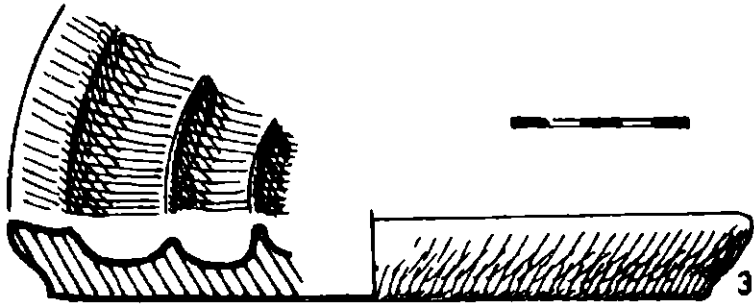
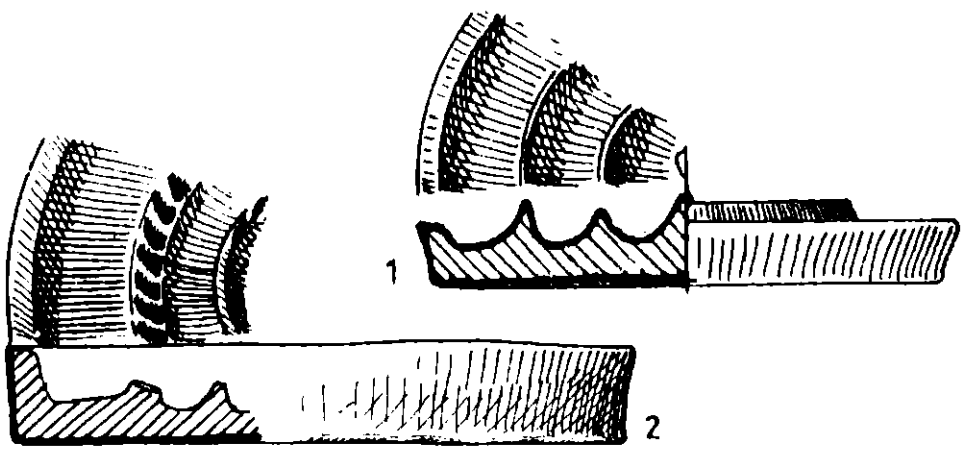
Toate aceste piese, fie că este vorba de vase, fie de plăci, variate din punct de vedere tipologic și decorativ, reflectă gusturile și posibilitățile societății românești de la sud de Carpați în veacurile XIV-XV, contribuind totodată la conturarea climatului artistic din sfîrul înaltei feudalități muntene.

Ceramica smălțuită din sec. XVI-XVII prezintă cîteva trăsături proprii în raport cu cea din secolele anterioare. Fiind mai puțin studiată s-a ajuns la unele încadrări cronologice inexacte, așa după cum s-a întîmplat chiar cu unele materiale descoperite la Curtea de Argeș¹². Formele sînt cele tradiționale: strachina, bolul, farfuria și talerul, unele deosebirii putînd fi observate în profilatura piciorului inelar. În materiale de decoratie se remarcă absența totală a ornamentelor incizate, agrafitate, predominînd decorul realizat cu cornul. După prima ardere, peste stratul de angobă din diferite nuanțe de maron, se trasează cu cornul, cu culoare albă, motive de felul spiralei, a cercarilor concentrice sau a liniei vălurite (pl. VI/1, 2, 3). În final se aplică un strat de smălț galben sau verde. Această manieră decorativă va cunoaște o largă răspîndire în timp și spațiu, fiind întîlnită pînă în veacul nostru în diferite centre de olărie tradițională¹³, dovadă a continuității și unității creației artistice românești.

Deși în această ultimă campanie arheologică nu s-a reușit interceptarea vreunui complex de locuire, materialele arheologice recoltate

Pl. VI.- Curtea de Argeș, ceramică smălțuită din
 sec. XVI-XVII (1,2,3) și fragment de cahlă (4).

Pl. VII. - Curtea de Argeș, cablu-discuri din sec. al XIV-lea

au reușit să ne completeze cunoștințele despre unele aspecte ale civilizației românești a sec. XIV-XVII, dintre care cele privitoare la ceramica smălțuită și monumentală ni se par a nu fi de cea mai mică importanță.

NOTE

- 1 Lia Bătrîna și Adrian Bătrîna, Cercetări arheologice efectuate în anul 1979 în cuprinsul așezării Curtea de Argeș, jud. Argeș, în Cercetări arheologice, IV, București, 1981, p.144-169.
- 2 Informații obținute din partea lui George Georgescu, bun cunoscător al orașului și a împrejurimilor sale.
- 3 N. Constantinescu, Curtea de Argeș. Probleme de genază și evoluție, în BMI, 3, 1971, p.24.
- 4 N. Constantinescu, Coconii. Un sat din Cîmplea Română în epoca lui Mircea cel Bătrîn, București, 1972; Elena Busuloc și D. Vlăceanu, Ceramica din așezarea medievală de la Basarabi-Calafat (sec. al XIV-lea), SCIVA, 4, 27, 1976, p.496-516.
- 5 Sonja Gheorghieva, "Arheologija Sofia", 8, 1960, 4, p.8.
- 6 N. Constantinescu, op.cit., p.123 și pl. XXXVII; Silvia Baraschi, Despre capacele de lut de la Păculul lui Soare, în SCIV, 4, 1972, p.609-617; Petre Diaconu, Silvia Baraschi, Păculul lui Soare, II, București, 1977, p.55.
- 7 Corina Nicolescu și Paul Petrescu, Ceramica românească tradițională, București, 1974, p.45.
- 8 Ibidem, fig.113.
- 9 Ibidem, p.53, fig.36.
- 10 Ibidem, p.53.
- 11 Cea mai veche sobă din cuprinsul Curții Domnești de la Curtea de Argeș este datată în jurul anului 1340 (vezi N. Constantinescu și C. Ionescu, Asupra habitatului urban de la Tîrgoviște înainte de 1394. Repere din viața curții Domnești, în SCIVA, 1, 1980, p.70, nota 28).
- 12 Corina Nicolescu și Paul Petrescu, op.cit., fig.82.
- 13 Ibidem, fig.50.

RECHERCHES ARCHÉOLOGIQUES À CURTEA DE ARGEȘ

Résumé

Pendant l'année 1980 ont été continuées les recherches archéologiques en plusieurs zones de la ville de Curtea de Argeș. C'est ainsi qu'au pied de la colline Sîn Nicoară, à l'ouest de celui-ci, ont été dé-

couverts les traces d'un four dont le plan était circulaire et qui est daté aux XVe-XVIe siècles. Au nord-est de la même colline, sur une haute terrasse a été surpris le tracé d'un mur en pierre érigé au plus tôt à la fin du XVIIIe siècle et dont le contour a pu être précisé.

De la dernière superficie investiguée, qui était située au sud-ouest de l'ensemble de la Cour Princière, dans le jardin de l'immeuble de la Rue Mircea cel Mare no 1, ont été recueillis de nombreux fragments céramiques qui provenaient de vases émaillés et de carreaux de poêle dont l'étude a réussi compléter nos connaissances sur certains aspects de la civilisation roumaine des XIVe-XVIIe siècles.

LÉGENDE DES PLACHES

- Pl.I.-Curtea de Argeş, céramique ornementale (1,2), chandeliers et connerdes (3,4) du XIVe siècle.
- Pl.II.-Curtea de Argeş, assiette émaillée du XIVe siècle.
- Pl.III.-Curtea de Argeş, céramique émaillée (1,3,4) et support de XIVe siècle.
- Pl.IV.-Curtea de Argeş, céramique émaillée (1,2,3,5) et verre (4) du XIVe siècle.
- Pl.V.-Curtea de Argeş, céramique émaillée du XIVe siècle.
- Pl.VI.-Curtea de Argeş, céramique émaillée des XVIe-XVIIe siècles (1,2,3) et fragment de carreau de poêle (4).
- Pl.VII.-Curtea de Argeş, disques pour le poêle du XIVe siècle.